

Müdrüklük, qətiyyət və zəngin dövlətçilik təcrübəsi

Müstəsna xidmətləri ilə əbədlilik qazanan ümummilli lider Heydər Əliyevin mənalı həyat yolu, zəngin və çoxşaxəli irsi tükənməz məktəbdir. İntibah və milli şüurun oyanışı Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə başlamış, müstəqilliyimiz məhz onun sayəsində əbədi və dönməz xarakter almışdır. Ölkəmiz dünyada layiq olduğu mərtəbəyə ulu öndərin uzaqqörənliyi, müdrüklüyü, qətiyyəti, dəmir iradəsi, zəngin dövlətçilik təcrübəsi sayəsində yüksələ bilmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanı birinci dəfə rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə bugünkü dövlət müstəqilliyimizin möhkəm təməli qoyulmuş, milli ruh, azərbaycançılıq məfkurəsi yüksəlməyə başlamış, kadr korpusunun milliləşdirilməsi istiqamətində qətiyyətli addımlar atılmış, hər il yüzlərlə gənc müxtəlif peşələrə, o cümlədən hərbi ixtisaslara yiyələnmək üçün SSRİ-nin ən qabaqcıl ali məktəblərinə göndərilmiş, azərbaycanlılar mühüm dövlət vəzifələrinə irəli çəkilmişlər.

Özünün təkmil dövlətçilik konsepsiyasında ədalət, qanunçuluq və hüquq qaydalarının təminatına hər zaman üstünlük verən ümummilli lider Heydər Əliyev "ədaləti ədalətsizliklə bərpa etmək olmaz" – deyərək dövlət idarəçiliyində qanunun əliliyini, ədaləti əsas meyar kimi müəyyənləşdirmiş, vəzifə səlahiyyətləri ilə bağlı cinayətlərə, rüşvətخورluğa qarşı barışmaz münasibət nümayiş etdirmişdir.

20 Yanvar faciəsindən bir gün sonra ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinə gedərək xalqımızın kədərini bölüşməsi və sovet hakimiyyətinin ölkəmizdə həyata keçirdiyi qanlı aksiyanı ifşa etməsi o dövrdə xalqımıza bir dayaq, bir təsəlli oldu. Xalq o ağır günlərdə köməksiz olmadığını hiss etdi.

1991-1993-cü illərdə Naxçıvana rəhbərliyi dövründə Heydər Əliyev tərəfindən respublikamızın müstəqilliyi yolunda mühüm addımlar atıldı, Muxtar Respublikanın adından "sovet sosialist" sözləri çıxarıldı, üçrəngli milli bayrağımız ilk dəfə Naxçıvanda Dövlət bayrağı kimi qəbul olundu, Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü təsis edildi, 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verildi, SSRİ-nin saxlanması barədə referendumdan imtina edildi, mühüm imperiya strukturlarının fəaliyyəti dayandırıldı, ilk dəfə olaraq sovet qoşun hissələri muxtar respublikadan çıxarıldı.

Lakin 1991 -ci ildə dövlət müstəqilliyini yenidən bərpa etmiş ölkəmiz ilk illərdə onu itirmək təhlükəsi qarşısında qalmışdı. Ölkədə müharibə gedirdi, idarəçilik yox dərəcəsində idi, hər yerdə kaos, anarxiya hökm sürürdü.

Yeganə nıcat yolunu Heydər Əliyevin qayıdışında görən Azərbaycan xalqı onu təkidlə hakimiyyətə çağırırdı. Xalqımız inanırdı ki, Azərbaycanı düşdüüyü bu ağır vəziyyətdən, sosial-iqtisadi, hərbi-siyasi böhrandan yalnız Heydər Əliyev xilas edə bilər.

Zəngin dövlətçilik təcrübəsinə malik olan böyük strateq Heydər Əliyev hüquqi dövlətin Azərbaycan modelini ilk milli Konstitusiyasını yaratmaqla gerçəkləşdirdi. Heydər Əliyevin müəllifi olduğu 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında hüquqi dövlətin bütün prinsipləri - qanunun əliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, hakimiyyət bölgüsü, konstitusiyaya nəzarəti prinsipləri təsbit olundu, insan haqlarının təmini dövlətin ali məqsədi kimi bəyan edildi.

Əsas Qanunun qəbulu ölkədə bütün sahələrdə, o cümlədən hüquqi islahatların hərtərəfli və kompleks həyata keçirilməsinə rəvac verdi və bu məqsədlə müxtəlif komissiyalar yaradıldı. Hüquq sistemində müstəsna əhəmiyyət verən ümummilli lider Hüquqi İslahat Komissiyasının rəhbərliyi bilavasitə öz üzərinə götürərək, islahatların qısa müddətdə vs mütəşəkkil aparılmasını təmin etdi.

Ulu öndər hüquqi islahatlarla bağlı deyirdi: "Bu islahatları ona

görə aparmırıq ki, kimsə bizə deyir, kimsə bunu bizdən tələb edir. Biz özümüz anlamalıyıq ki, "hüquqi, demokratik dövlət qururuq". Bunu təmin etmək də qanunlarla ola bilər. Gərgin fəaliyyət nəticəsində ölkəmizin bu günü və gələcəyi na-

man imzalandı. Qanun əsasında məhkəmə-hüquq sistemində əsaslı dəyişikliklər həyata keçirildi, ədalət mühakiməsi zamanı insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin genişləndirilməsi məqsədilə 2000-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycanda üçpilləli yeni məhkəmə sistemi yaradılaraq fəaliyyətə başlandı. Üçpilləli yeni məhkəmə sisteminin fəaliyyətə başlaması hər bir şəxsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiə edilməsinə, qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarından şikayət

minə son dərəcə vacib və əhəmiyyətli, habelə hüquq sisteminin məhiyyətinə müəyyən edən tam yeni mütərəqqi qanunlar, əvvəlkilərdən prinsipçə köklü surətdə fərqlənən Mülki və Mülki-Prosessual, Cinayət və Cinayət-Prosessual, Cəzaların İcrası və s. məcəllələr qəbul edildi. Bu qanunvericilik aktları beynəlxalq səviyyəli mütəxəssislər tərəfindən ekspertizadan keçirilməklə yüksək dəyərləndirildi.

Dahi rəhbər hər an, hər şəraitdə qanunun əliliyini qoruyub saxlamağa çağırırdı: "Qanun hamı üçün qanundur. Həm adi vətəndaş üçün, həm hakimiyyət məmuru üçün, həm də dövlət məmuru üçün". İnsan hüquqlarının qorunmasına müstəsna əhəmiyyət verən ümummilli liderimizin 1998-ci ildə imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" fərmanı isə insan hüquqlarının təminatı sahəsində yeni mərhələnin əsasını qoydu.

1999-cü ildə ümummilli lider tərəfindən "Ədalət mühakiməsinin rəsmi embleminin təsviri", "Hakimlərin xüsusi geyimi haqqında" və "Hakimlərin xidməti vəsiqəsi haqqında" əsasnamələr təsdiq edildi. İnsan haqlarının etibarlı qorunması dövlətin prioriteti kimi müəyyən edilərək respublikamız insan hüquq və azadlıqlarının təminatı sahəsində bütün əsas beynəlxalq konvensiyalara qoşuldu, 1993-cü ildən ölüm cəzasının icrasına veto qoyuldu, 1998-ci ildə isə Şərqdə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda bu cəza növü tamamilə ləğv edildi, əfv və amnistiya institutları geniş tətbiq edilməyə başlandı.

Məhkəmə hakimiyyətini yaratmaq üçün ölkədə köklü məhkəmə-hüquq islahatlarının aparılmasının zəruriliyini nəzərə alan ümummilli liderin təşəbbüsü ilə 1997-ci ildə zəngin demokratik ənənələri olan ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" yeni Qanun qəbul olundu və məhkəmə islahatlarına dair proqram xarakterli fər-

etmək hüququna təminat verməklə, işlərə ilk olaraq birinci instansiya məhkəməsində bundan sonra qəbul edilmiş qərarların apelyasiya qaydasında, daha sonra həmin qərarların kassasiya qaydasında yenidən yoxlanılmasına imkan verildi. Məhz həmin vaxtdan Azərbaycan post-sovet məkanında qətimkan tədbiri kimi həbsin seçilməsi səlahiyyətini məhkəməyə verən və bununla da "Habeas Corpus" prinsipini tətbiq edən ilk dövlətlərdən oldu.

2000-ci ildə dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə olaraq hakimlər şəffaf prosedurlar əsasında, o cümlədən test üsulu ilə seçildi və nəticədə hakim korpusu 60 faiz təzələndi. Görülmüş tədbirlər əhali arasında məhkəmələrə etibarını artdı. Artıq insanlar pozulmuş hüquqların müdafiəsi üçün digər orqanlara deyil, məhz məhkəmələrə müraciət edirlər.

Prezident İlham Əliyevin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" 2019-cu il 3 aprel tarixli fərmanı məhkəmə sisteminin inkişafı baxımından mühüm yol xəritəsidir. Bu sənəd məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başlanmasının və məhkəmə-hüquq islahatlarının davamlılığının real göstəricisidir.

Böyük qürur hissi ilə deyə bilərik ki, möhkəm bünövrə üzərində formalaşmış Azərbaycan dövləti özünün yeni müasir inkişaf dövrünü yaşayır. Hər birimiz Heydər Əliyevin dövlətçilik amallarına sadıq qalaraq ulu öndərin yüksək ideyalarını yaşatmaq və inkişaf etdirmək, Azərbaycan tarixinin yeni şanlı səhifələrini yazmaq naminə möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə ətrafında sıx birləşərək, əlimizdən gələni əsirgəməməli, dövlət başçısının yüksək etimadına uyğun olaraq ölkəmizin hərtərəfli tərəqqisi üçün öz vəzifələrimizi layiqincə yerinə yetirməli və daha əzmkarlıqla çalışmalıyıq.

**Hümbət SƏLİMOV,
Balakən Rayon Məhkəməsinin
sədri**